

Almanach

För Skott - Året

Ester Frälsarens CHRISTI födelse

1784.

Til GOTHEBORGS Horizont,

Eller 57 grad 42 min. Pol-högd, och 22 tids-
min. Meridian - Stiftnad Vester om Upsala
Observatorium.

Efter Kongl. Maj:ts Nådigste Stad-
gande, utgivnen

Af Dessa Wetenskaps Academie.

Mån.

förm.

d. 7

Mart.

Stockholm, Tryckt hos PET. HESSELBERG.

Eremparet säljes huvadt och Purat för 1 Efilling.

Slutet af de i nästföregående årets Alma-
nach til Götheborgs Horizont införde på
minnelser, om Dikens nödvändighet och
nytta, både för åkrar och ångar.

Hwad om Dikens nödvändighet och nytta på
Åkrar redan ansordt är, kan ock til en stor
del lämpas på ångar. Ingen må tro, at på en
fur och wattusjuk Ång kan bårgas godt, för kre-
aturen smakeligt, hälsosamt och fodande foder.
Om de skola må väl, blifwa fete, så et mörk
och smakeligt fött, och om Koerne skola gifwa
ynnig och mustig mjölk, hvaraf kan kårnas fett
och godt smör, böra de stillas med godt foder och
hårdwalls hö, då ock efter dem faller fet och
kraftig gödsel; men så de endast magert starrhö
och halm, blir Ladugårds afgangningen såkert der-
efter i alla mål swag och ringa. Huru angelä-
get är då icke, at få sköta Ångarna, at et både
ynnigt, godt och kraftigt foder för creaturen af
dem må kunna erhållas?

Tertil fordras, utsun annat, at ångarne må
befrias ifrån syra och stillastående vattn, emedan
i an-

i annor händelse föga annat än groft och magert
starr-gräs, ja åfwen det til ringa myckenhet, på
dem kan våxa. Det ser genom nödig och för-
siktig dikning, hvarmed förstas först och främst
diken emot kringliggande berg och magra grus-
backar, där sådane finnas, för at ifrån Ången
afleda berg- och backsyra, hvilken gemenligen in-
nehåller något mineraliskt, som qvåfwer gräs-
växten, om den får suga sig in i gräs-wallen.
Dernäst, om in på sjelfva ången finnas dälder,
som hela eller större delen af sommaren innehålla
stillastående sumpigt vattn, böra sådane dälder
med diken genomskäras, så at det ruttna vattnet
får afrinna til något aflopps dike. Sådana Ångs-
ställen gifwas väl, där man har svårt före at
få de grofwa och mindre dugliga gräs-slagen
förwandlade til bättre arter, såsom vid sjö-strän-
der och på de ställen, där man för vattnet ej
finner fritt och obehindrat aflopp; dock om man
wil göra sig möda at åndalångs sönderdika dessa
fält uti 8 eller 10 famnars breda stycken, samt
på hvarje stycke upfkasta, utbreda och väl sön-
derhacka dikes-jorden, som gemenligen är god,
gödsla hånne litet och försia året besä dessa sty-
cken

ken med Hafre, samt sedan årligen derpå föra
och en tum tjockt utbreda falkmergel, där sedan
finnes, eller i brist deraf, grof sand; så skal gräs-
växten snart nog och efterhand förbyta sig både
til väpling, Tåtol och andra goda grässorter,
hålst om de hwart tredje eller fjerde år litet gö-
das och dikena hållas väl öpna. Af den sådde
hafren är väl ej at vänta någon mogen förd;
men des hafin, med sin kårna, kan altid anses
för så god til Boskaps foder, som något af de
håttre höslagen.

Men så skadeligt som surt och hela somma-
ren stillastående vatten är på ångar, så nyttigt
är det deremot, om man genom tjenliga diken
och dammar kan wiſa tider sätta sin ång under
vatten, och åter, när man will, låta vattnet af-
rinna. Når ångar vattnas, med godt vattn, i
behörig tid och til behörig myckenhet, efter jord-
månen's bestaffenhet, winnas därigenom stora
fördelar, ty vattnet är det, som gifwer alla
måxter deras måsta föda, gör jorden lösfare för
rötterna, och uplöser det salt som finnes i jorden,
hvarigenom vattnet förenar sig med de ghaktiga
och fetta partiklarna, som befrämja växten och
up-

upfriska gräs - rötterna. Genom vår - vattnets
updämning bibehålls musten i jorden längre tid,
nattfrosters skadeliga werkan hindras, olägenhet
af is - swall förekommes, måßväxten utrotas
småningom, och med et ord, kan med minsta
kostnad, det första förråd af häfta gräs och hö
erhållas.

Gode Landthushållare nästan allestädés ut-
omlands, försumma ej at nyttja detta medel
at göra sina ångar bördiga. De upſöka alla
tilgångar af vattn, uti närmaste Sidar, åar
eller bäckar, så belägna, at vattnet utur dem
kan med dikar eller Canaler ledas til ån-
gen, hvarifrån det åter bör hafwa fritt ut-
lopp. Om ej annan tilgång är, samla de vär-
vattnet uti dammar och utsläppa det på ången
den tid på året, då han båst behöfwer vattnas.
Ja! de upfordrä med Pumpwerk vattn ifrån låg-
ländta platser til de torra slättmarkerne, för
at göra dem fruktbara. På det sättet bör konſ
och flit undersödja naturen, och Landegods brin-
gas til flerdubbla aſkomſter.

Som ingen del af Landthushållningen här
i Riket mera wanvårdas, än ångsskötslen, så
haf-

hafwa och här tills ganska så hos os budit til at
på detta sättet wattna sina ångar, ehuru det på
många ställen kunde ske med ganska ringa meda
och kostnad, där floder, åar och bäckar framrin-
na genom egerna: men i stället för at inteda
desa wattn på våra torra och magra marker,
läter man dem fruktloft bortrinna. Okunnighet
hos många, och hoglöshet hos än flera, är utan
tvifvel vällande til denna försommelse, ty förfångt
skyller man på oförmögenhet eller brist af tid,
där belägenheten är sådan, at uppdämning utan
svårighet kan werkställas. Sedan inråtningen
är gjord, kanna qwinfolk och barn öpna och til-
sluta fördämningarna, när det behöfves. Om
sjöar åar och bäckar icke finnas i granskapet, kan
vår wattnet ifrån högländtare ställen samlas i
gropar och dammar, brunnar och fällådror kan-
na desutom uppsökas, hwilkas wattn, så framt
det icke är mineraliskt, åfwen befrämjar gräs-
växten.

Huru fördämningarne böra göras, katt, i
anseende til olika belägenheter, ei förefriswas,
ty hvor och en måste rätta sig efter omständig-
heterna på sina egor. Baron Brauner har, i sina
förs

försök om Åker och Ång, gifvit en beskrifning
på sådan Dambygnad. Nyligen är ock i Stock-
holm utkommen en wacker Skrift om uppdämning-
gar, eller försök at genom wattnets inledande på
ångar, bidraga til deras förbättring och bördig-
het; författad, efter egen förfarenhet, af en stor
Landthushållare i Västergötländ. Af dem kan
hämtas god anledning för en hvor, som will lä-
ra. Få Landthushållare åro ock så enfaldige, at
de ju af sig helsewe kunna finna, huru tillställ-
ningen bör ske, när de fånnia belägenheten af si-
na ångar emot för handen warande wattu sam-
ling, och weta åndamålet, som är, at efter be-
hag funna insläppa wattnet på ången och åter
utsläppa det. Det bör då vara en fördämning
oswan och en nedansför ången, som skiftewis ép-
nas och tislutes. När de åro gjorde, är endast
nödigt at weta, på hwilka tider och huru länge i
sänder ången bör sättas under wattn. Jord-
månen och väderlekens bestaffenhet böra derwid
altid rådsrågas. Då förfarenheten wisar, at
omväxling af torka och våta måst befordrar
gräsväxten, bör man rätta sig derefter. Watt-
net bör således aldrig insläppas, utan i behörig
tid:

tid: icke förr bittida om våren, då vintren varit
strång och jorden ännu är frusen eller blöt: icke
i stark sommarhetta och midt på dagen: icke sâ
sent på året, at starka nattfroster redan infunnit
sig: icke på sådana ångar, som hafwa fått lera til
grund. Men på hårdwalls ångar och där sand
är rådande, kan vattnet så mycket öftare påslöp-
pas, dock med den försiktighet, at öfre damlue-
kan om aftnarne wid solens nedgång öppnas och
den nedre tillslutes, men nästa morgon, den öfra
tiltäppes och den nedra updrages, hvilket ej bör
öftare ske, än då man finner, at ången behöf-
ver vattnas Under starkt dagsfall, behöfves
ej vattningen. Sker tilblandning af gödsel eller
dyngvattn uti det tilslytande vattnet, är nyttan
östridig, och kan en ång aldrig på bättre sätt
gödas. Om ei hela ången på detta sättet kan vat-
tnas, är dock godt, om någon del deraf kan up-
fristas.
